

Konjunkturläget Hösten 2017

Av: Thomas Waldmann, redovisningschef, avdelningen för ekonomi och styrning SLF

Helsingborg behöver rusta sig för tuffare tider och planera sin verksamhet på ett sätt som ställer ännu större krav att göra rätt saker och göra det på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Det behövs för att vi på sikt ska kunna upprätthålla välfärden, behålla en god ekonomi och arbeta vidare mot stadens vision.

Sämre tider väntar när skatteintäkterna viker och kostnaderna ökar

Under ett antal år har svensk ekonomi haft en hög tillväxttakt. Drivkrafterna bakom den ekonomiska utvecklingen är i huvudsak inhemska, som till exempel större offentlig konsumtion och snabbt ökande investeringar i bostadsbyggande. Detta beror i sin tur på att Sveriges befolkning ökat markant under kort tid. Även exporten är en viktig del i svensk ekonomi, men tillväxten inom utrikeshandeln har inte varit så stor och har därför inte bidragit lika mycket till den goda tillväxten.

Den förhållandevis höga tillväxttakten i Sverige har successivt skapat en stigande inhemsk konsumtion, ökad sysselsättning, förstärkt BNP och ett starkare skatteunderlag. Dessutom har det skett i ett läge där inflationen varit mycket låg, vilket gett reella ökningar av skatteintäkterna till kommunerna.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) bedömer att konjunkturläget kommer att förstärkas ytterligare det närmaste året. Därefter förväntar sig SKL att den svenska ekonomin gradvis mattas av samtidigt som antalet arbetade timmar stagnerar. Nivån för BNP-ökningen bedöms sjunka till i genomsnitt 1,5 procent från och med 2019, vilket medför att skatteunderlaget förväntas utvecklas svagare framöver. Det kan jämföras med att BNP-ökningen beräknas bli 3,4 procent 2017 och att ökningen var 3,1 procent 2016. Samtidigt räknar SKL med att kostnaderna för den offentliga verksamheten kommer öka snabbare än skatteunderlaget de närmaste åren.

Ändrad åldersmix medför ökat kostnadstryck

De offentliga finanserna påverkas av konjunkturläget. Statens finanser är känsligare för konjunktursvängningar än kommunsektorn. Kommunernas och landstingens utgifter påverkas däremot mer än statens av variationer i demografin där behoven av skola, vård och omsorg främst beror på antalet barn och äldre. Enligt beräkningar som bygger på SCB:s befolkningsprognos kommer de åldersrelaterade behoven, med allt fler yngre och äldre, att öka med i genomsnitt drygt 1,4 procent årligen de kommande tio åren. Åren 2017–2021 ligger genomsnittet på 1,5 procent per år. Det kan jämföras med 0,6 procent per år för åren 2000–2015. Bland annat ökar behovet av förskolor, grund- och gymnasieskolor, sjukvård och äldreomsorg. De strukturella utmaningar som kommunsektorn står inför är större än dem vi har sett under den senaste 50-årsperioden menar SKL.

Sysselsättningsgraden minskar

Det viktigaste för kommunernas skatteintäkter är det totala antalet arbetade timmar i landet. De närmaste åren kommer detta mått inte att öka tillräckligt mycket för att kunna finansiera kommunernas kostnader för befolkningstillväxten och förändringarna i ålderssammansättning.

Befolkningsstrukturen spelar stor roll för utvecklingen av sysselsättning och arbetslöshet. Det gäller till exempel åldersstrukturen, där arbetskraftsdeltagandet är olika stort i olika åldrar. SKL framhåller

att sysselsättning och arbetslöshet skiljer sig åt beroende på födelseland och tid i Sverige. De närmaste åren minskar antalet personer i arbetsför ålder som är födda i Sverige eller resten av Norden. Däremot ökar antalet utlandsfödda, inte minst gruppen flyktingar och deras anhöriga. Denna grupp har hittills haft en lång väg till arbete och därför en lägre sysselsättningsgrad och högre arbetslöshet än inrikes födda. Trots ett allt större fokus på förbättrad integration räknar SKL med att den förändrade sammansättningen på arbetsmarknaden innebär att sysselsättningsgraden minskar framöver. Däremot finns det ett utrymme att öka sysselsättningen bland stora delar av de utrikes födda. Förbättrad integration av flyktinginvandrare skulle höja ekonomins potentiella nivå.

Åtgärder för fortsatt god ekonomisk hushållning

Under de senaste tio åren har Sveriges kommuner haft en genomsnittlig resultatnivå som med god marginal överstigit den nivå som säkerställer en god ekonomisk hushållning. Enligt SKL:s bedömningar förväntas resultatnivån i kommunsektorn minska de kommande åren. Orsaken är att kostnaderna växer snabbare än skatteintäkterna. Kostnaderna i kommunsektorn ökade med 7,5 procent under 2016, att jämföra med den genomsnittliga ökningen på 3,9 procent 2010–2015. Omräknat till fasta priser ökade kostnaderna med 4,7 procent 2016, vilket är exceptionellt mycket.

För att behålla en långsiktigt god ekonomi i kommunerna behöver sektorn effektivisera sin verksamhet, bromsa kostnadsutvecklingen och/eller höja skatten. Dessutom behöver antalet arbetade timmar i landet öka så att skatteintäkterna förbättras. Detta behövs även om staten kommer att skjuta till betydande belopp till kommunsektorn de närmaste åren. Effektiviseringar, bland annat med hjälp av digitalisering av välfärdstjänster, måste till för att klara verksamheten och målen för god ekonomisk hushållning.

Även Helsingborg påverkas

SKL:s prognos med en allt mer ansträngd samhällsekonomi återspeglas även i Helsingborg. Kommunen har visserligen ett relativt gynnsamt ekonomiskt utgångsläge men kommer trots det att påverkas mycket påtagligt.

Investeringsplanen för de kommande sju åren visar att vi behöver göra omfattande investeringar för att möta den växande befolkningens behov. Planen innehåller investeringar för 6,2 miljarder under åren 2018 till 2024 där en mycket stor del beror på Helsingborgs snabba befolkningstillväxt och den förändrade demografiska mixen. Den aktuella likviditetsprognosen visar på ett upplåningsbehov på 1,8 miljarder vid utgången av år 2024.

Sammantaget så behöver Helsingborg rusta sig för sämre ekonomiska förutsättningar de kommande åren och planera sin verksamhet på ett sätt som ställer ännu större krav att göra rätt saker och göra det på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Det behövs för att vi på sikt ska kunna upprätthålla välfärden, behålla en god ekonomi och arbeta vidare mot stadens vision.